

09.2010 - A.H.K. - załozenie

MEMORIAL

General Marii Wittek

foto. (ksero)

mjr LUKASZEWICZ Hanna
z d. Straszewicz
ps. „Władysława”, „Ludwika”, „Bogumila”

AK
KG OVI BIP
WARSZAWA

4109/HSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — LUKASZEWICZ

Hanna

z d. Straszewicz

ps. Władysława, Ludwika, Bogumila

T4109/WSK

I/1. Relacja —

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ k. 7, 5. 1-7

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 — inne... —

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓

VI. Fotografie ✓ ksero 1szt.

II Materiały uzupełniające relację

- J. Sikorska, Łukaszczyńska Hanna [w:] Sylwetki kobiet-żołnierzy
pod red. K. Kabzińskiej, Toruń 2003, mps (kopia), k. 7, s. 1-7

11-1

Ojciec Janiny i Agnieszki, zmarły w 1937 r., napisał w swym testamencie: „Dzieci moje winny pamiętać, że są Polakami” (B. Tuszyński, tamże, s. 164). Obie córki tę powinność spełniły do końca.

Zofia Gaczoł-Kozłowska

APAK, sygn.: 467/WSK; KHK, sygn.: II-L/39; *Katyń. Księga cmentarna polskiego cmentarza wojennego*, Warszawa 2000, s. 343; J. Kocot, *Juzistki*, w: *Służba Polek...*, cz. 2, Toruń 1998, s. 46. 50; J. Pawlak, *Ostatnie lądowanie*, Warszawa 1994; J. Tucholski, *Mord w Katyniu. Koziełsk, Ostaszków, Starobielsk. Lista ofiar*, Warszawa 1991, s. 155, 317; B. Tuszyński, *Księga sportowców polskich, ofiar II wojny światowej 1939–1945*, Warszawa 1999, s. 163–166. J. K. Zawodny, *Katyń – zagłada w lesie*, Warszawa 1989, s. 22; *Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów*, Londyn 1962, s. 16, 30.

Łukaszewiczowa Hanna z d. Straszewiczówna (1890–1945), „Władysława”, „Ludwika”, „Bogumiła”, mjr WP, z-ca komendanta głównego ZOR ds. kobiet, szef Podwydziału „Pomoc Żołnierzowi” w BIP KG AK.

Urodziła się w Warszawie w 1890 w inteligentnej rodzinie Straszewiczów. W Warszawie też spędziła dzieciństwo i wczesną młodość. Pierwsze nauki pobierała na lekcjach prowadzonych w prywatnych domach, a następnie w Szwajcarii, dokąd wyjechała wraz z chorą na gruźlicę, wymagającą leczenia mamą. Młoda Hania przebywała w internacie, w którym większość uczennic stanowiły Angielki i Francuzki. Dzięki temu biegle opanowała język angielski i francuski. Obok normalnych szkolnych przedmiotów uczono tam dziewczęta wykwintnego zachowania, a także prowadzenia domu i wychowywania dzieci. Po ukończeniu szwajcarskiej szkoły średniej studiowała nauki społeczne i pokrewne. Nawiązała też kontakty z młodymi Polakami, z którymi dyskutowała o drogach Polski do niepodległości.

Do Warszawy wróciła w 1911 r., po śmierci swej matki. Od 1916 r. podjęła działalność społeczno-oświatową i niepodległościową w POW i innych tajnych organizacjach wojskowych. Była także siostrą PCK w tzw. Stacji Legionów w Warszawie. W latach 1919–1920 organizowała gospody żołnierskie i punkty opatrunkowe. Za tę działalność otrzymała Złoty Krzyż Niepodległości.

W 1923 r. wyszła za mąż za Aleksandra Łukaszewicza. Urodziła dwóch synów – Leona i Ryszarda – oraz córeczkę Marysię, która zmarła w wieku niemowlęcym. W tym czasie współredagowała pisma kobiece („Bluszcz”, „Młoda

11-2

Matka”, „Matka i Dziecko”), pracowała jako referentka przysposobienia wojskowego w Polskim Białym Krzyżu, działała w Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, pracowała w PUWFiPW, była także komendantką kobiet w Komendzie Głównej Związku Strzeleckiego.

Po zakończeniu kampanii polskiej 1939 r., w której brała udział organizując punkty sanitarne, już w listopadzie została zaprzysiężona w ZOR przez Tadeusza Żenczykowskiego, komendanta głównego. Została jego zastępczynią ds. kobiet. Przyjęła pseudonim „Władysława” i zajmowała się m.in. organizowaniem szkolenia oddziałów żeńskich. Kiedy w maju 1942 r. ZOR przekazał Armii Krajowej swoje oddziały wojskowe, dopilnowała, aby oddziały żeńskie zostały należycie wykorzystane w ramach WSK. W tym czasie w BIP KG AK miała powstać Służba „Pomoc Żołnierzowi”, której szefostwo powierzono właśnie Hannie Łukaszewiczowej. Sporą liczbę kobiet z ZOR-u skierowała do tej służby w ramach współdziałania z WSK. W PŻ przyjęła pseudonim „Ludwika”.

Wprawdzie ZOR przekazał AK swoje oddziały wojskowe, w tym oddziały żeńskie, zachował jednak odrębność organizacyjną i nadal prowadził działalność społeczno-ideową oraz wydawniczą wśród swoich członków. „Władysława” kontynuowała w ZOR swoją działalność, używając w tym okresie także pseudonimu „Bogumiła”. Jednym z przejawów tej działalności jest jej odezwa z 21 lipca 1943 r. do członkiń ZOR. Przypomina w niej o obowiązku wprowadzania w czyn zasad walki cywilnej dla samoobrony narodu w jego codziennej walce z wrogiem. Pisze m.in. o mobilizowaniu sił społecznych do współdziałania z przygotowywanym powstaniem, o konieczności umacniania zasady szeroko pojętej solidarności społecznej, o potrzebie obrony ludzi, którzy przyczyniają się szczególnie lub przyczynić mogą w przyszłości do dalszego rozwoju kultury narodu. Zaznacza, że nie znając żadnego terminu wystąpienia zbrojnego należy zaostrzyć stan gotowości własnej, m.in. przez odpowiednie uregulowanie spraw osobistych, rodzinnych i służbowych. Przypomina też o odpowiednim przygotowaniu ekwipunku (obuwie, ubranie, apteczka, zapas żywności), aby w momencie ogłoszenia mobilizacji móc natychmiast stanąć w szeregach – oczywiście zgodnie z przydziałem WSK (oryginał odezwy w posiadaniu autorki).

„Bogumiła” umiejętnie łączyła funkcję komendantki Służby PŻ z pracą komendantki oddziałów żeńskich ZOR, chociaż PŻ wymagała pełnego zaangażowania zarówno w sprawach organizatorskich, jak i szkoleniowych. Jej wykłady na kursach instruktorskich cieszyły się ogromnym zainteresowaniem słuchaczy. Współpracowała ściśle i efektywnie z szefem WSK mjr Marią Wittekówną „Mirą”. Nic dziwnego, wszak w ostatnich latach przed wybuchem II wojny światowej „Ludwika” i „Mira” pracowały wspólnie w PUWFiPW w zakresie przysposobienia wojskowego kobiet do obrony kraju.

Podczas Powstania Warszawskiego „Ludwika” pełniła służbę przy dowództwie powstania, które mieściło się początkowo w gmachu PKO przy ul. Świętokrzyskiej. Czuwała wraz ze swoimi zastępczyniami nad funkcjonowaniem gospód, a w razie potrzeby interweniowała u dowódców zgrupowań. Po

1-3

kapitulacji, gdy wiadomo było, że w obozach jenieckich kobiety będą traktowane jak żołnierze, zorganizowała odprawę instruktorek PŻ, na której poinformowała je m.in., że mają prawo do stopnia podporucznika, a kierowniczkę gospód – do stopnia porucznika. Pozostawiono im wolny wybór: albo obóz jeniecki, albo wyjście z Warszawy razem z ludnością cywilną przez obóz przejściowy w Pruszkowie i ewentualnie dalsze konspiracja. „Ludwika” po uzgodnieniu ze swoimi przełożonymi wybrała dalszą konspirację. Z obozu w Pruszkowie wyostała się dość szybko i pojechała do Krakowa. Udało jej się nawiązać kontakt z mężem i synami, którzy również brali udział w powstaniu.

W Krakowie zajęła się organizowaniem różnorodnej pomocy oddziałom leśnym, rannym żołnierzom, ukrywającym się powstańcom, opierając się na dobrze zorganizowanej służbie PŻ w okręgu krakowskim. W tym czasie dokonywała się odbudowa struktur i aparatu Komendy Głównej AK, w tym również kierownictwa BIP.

Szefem BIP został Kazimierz Moczarski. Wprawdzie zarówno nowo powołany Komendant AK, gen. bryg. L. Okulicki „Niedźwiadek”, jak i nowy szef BIP na stałe przebywali w Częstochowie, korzystali także i z dobrze przygotowanej bazy AK w Krakowie. Rozkazem gen. bryg. Okulickiego z 7 grudnia 1944 r. Podwyzdzał PŻ w BIP został podniesiony do rangi samodzielnego wydziału, którego szefem była nadal mjr Hanna Łukaszewiczowa. Generał określił również zadania dla Służby PŻ, która odtąd miała stanowić nieformalny organ pomocniczy dowódców AK na wszystkich szczeblach. Do tych ważnych zadań „Niedźwiadek” zaliczył pracę oświatowo-wychowawczą wśród żołnierzy przebywających w szpitalach lub w oddziałach leśnych, a także pomoc zdrowotną i żywieniową dla nich oraz łączność między społeczeństwem a żołnierzem. Były to zadania, które w latach 1919–1920 realizował m.in. Polski Biały Krzyż.

Chociaż Służba PŻ formalnie zakończyła swą działalność, gdy gen. bryg. Leopold Okulicki rozkazem z 19 stycznia 1945 r. rozwiązał Armię Krajową, to w praktyce wiele pezetek pozostało w konspiracji. Taką wolę miała również mjr Łukaszewiczowa. W styczniu 1945 r., kiedy już można było wracać do Warszawy, „Ludwika” powróciła do stolicy, do swojego mieszkania w domu przy ul. Grochowskiej, który ocalał. Przyjechała wraz z młodszym synem Ryszardem. Po kilku dniach w jej mieszkaniu zjawili się przedstawiciele NKWD, aresztowali ją wraz z synem, a w lokalu tym na dłuższy okres urządzone kocioł. Przebywali w obozie w Rembertowie, stamtąd Ryszarda zesłano na Syberię, skąd w 1957 r. wrócił ciężko chory. Zdrowia już nie odzyskał. Po kolejnych latach zmagania z chorobą zmarł. Po Hannie Łukaszewicz ślad zaginął na zawsze.

Oto jak ją wspomina żyjący do dziś syn Leon:

„Mama była wobec nas, synów, troskliwa, ale też, nie licząc pocałunków na dobranoc, bez przesadnej czułości. Była dla nas wyrozumiała, ale wymagająca i stanowcza. Nigdy nie podnosiła na nas głosu. Z naszej strony nieposłuszeństwo lub niegrzeczność wobec Niej były czymś nie do pomyślenia. [...] Drobną, pogodną, lubianą przez wszystkich, uwielbianą przez synów i męża. [...] Ryś

11-4
został wywieziony na Syberię, a po Mamie wszelki ślad zaginał. Zmarła więc dręcząc się zapewne, jaki los spotkał Jej najbliższych”.

I my, pezetki-żołnierze AK, taką właśnie ją zapamiętałyśmy. W naszych sercach zapisała się ponadto jako niezwykle oddany walce o wolność, mądry dowódca.

Janina Sikorska

Relacja pisemna syna Leona Łukaszewicza z dn. 26.12.1995 i z 2001 (w zbiorach J. Sikorskiej); G. Mazur, *Biuro Informacji i Propagandy SZP-ZWZ-AK 1939-1945*, Warszawa 1987, s. 64, 136, 352, 372, 394-395; *Słownik uczestniczek walki...*, Warszawa 1988, s. 251; R. Śreniawa-Szypioński, *Powstanie Warszawskie – służby w walce*, Warszawa 1994, s. 183-193.

Magierska Danuta z d. Jankowska (1910-1984) „Aniela”, „Weronika”, komendantka Lubelskiej Żeńskiej Chorągwi Harcererek, zastępczyni szefa WSK w Okręgu AK Lublin, więzień polityczny, mgr filologii polskiej, nauczycielka, bibliotekarka.

Urodziła się 15 maja 1910 r. w Żołudku na Nowogrodzycźnie jako córka lekarzy i działaczy niepodległościowych Pawła i Marii (z d. Gorey-wa) Jankowskich, przebywających wówczas na zesłaniu w Rosji w guberni nowogrodzkiej. Od 1911 r. rodzina Jankowskich zamieszkała w Lublinie. Ojciec Danuty, zaprzyjaźniony z Józefem Piłsudskim, prowadził działalność konspiracyjną jako członek PPS. W 1915 r. organizował szpital legionowy w Lublinie i zajmował się akcją humanitarną na rzecz ofiar wojny. W 1917 r. został powołany do Tymczasowej Rady Stanu działającej w Warszawie. Matka Danuty pracowała w szpitalu dziecięcym, a w 1915 r. współorganizowała szpital legionowy w Lublinie. Należała do POW, udzielała się społecznie jako członek Zarządu Towarzystwa Opieki nad Internowanymi Legionistami. Jako lekarz społeczny zajmowała się dziećmi z rodzin robotniczych, tworząc świetlice, ochronki i kolonie oraz inne formy pomocy.

Danuta w Lublinie uczęszczała kolejno: do przedszkola Marii Papiewskiej, do prywatnego gimnazjum Wacławy Arciszowej, a od 1920 r. do Państwowego Gimnazjum Żeńskiego im. Unii Lubelskiej, które ukończyła w 1927 r. Studia odbyła w latach 1928-1933 na Wydziale Humanistycznym KUL, uzyskując stopień mgr. filologii polskiej.

Od 1921 r. należała do 13. Lubelskiej Żeńskiej Drużyny Harcererek, a następnie w latach 1931-1935 była komendantką Lubelskiej Chorągwi Harcererek. W latach okupacji współorganizowała konspiracyjną Lubelską Chorągiew Har-

T. 4109/WSK

AK
KG
W-wa

ŁUKASZEWICZ Hanna
z d. Straszewicz
ps. „Włodystawa”, „Ludwika”, „Bogumita”

Wypisy ze źródeł
Nazwiskowe karty informacyjne, k. 11

i

V-1

K.g. AK

0 VI

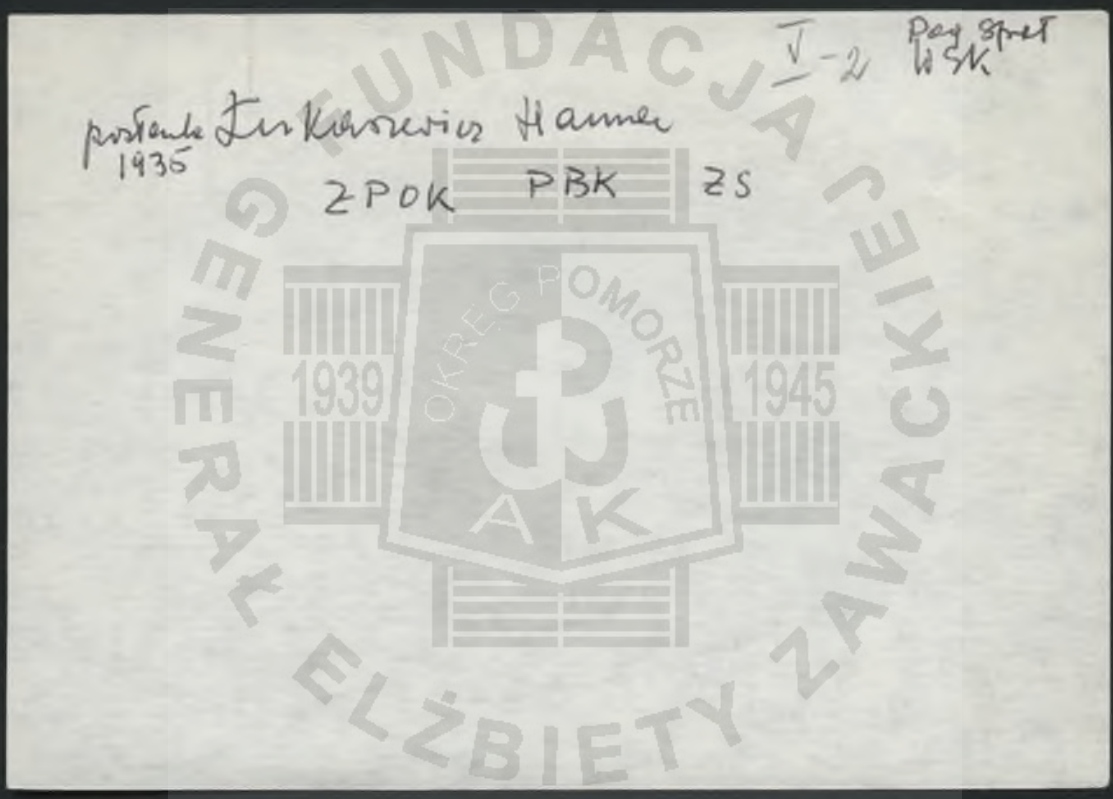
ŁUKASIEWICZOWA HANNA

nr Hanna Łukasiewiczowa, Ludwika —
Komendantka Samodzielnego Pododdziału
"Pomoc Żołnierzom" w Biurze Informacji
i Propagandy Komendy Głównej.

zob.

Ostrowska E. Co wiemy o kobietach oficerach
życie w. 16-17 maja '98 [li:] Teżka problematka 1.221

A. Raj 198

Woj. Inżynierskiej Komenda $\sqrt{1}-3$ WSK
Zob. N. Krawiec Kf. ... 5389
~~Wydział~~ PZ W. Krawiec po Panosiu
7 XII 1944
opisze med. partyzanckiej

i

tot.

AK
KG

Mjr ŁUKASZEWICZ Hanna
ps. "dwolnika"

zdjęcie nr 143, zob: M. Ney-Krawicz
"KG AK"

Z. Smf. 1X2000

Kom

V-5

supr. Lankowice Hanna z d. Stronowice

ps. Ludzka

nr. 1895

POW

dr. awanska P B k, Zw. Stron.

od XI 39 zaprosz. wstąpił Zw. Odbudowy Rzeczp (ZOR) PZ

od 1942 gr. Sam. Podwydz. B. P. K. I. T. K.

at. Pawst. kier. gospod. front. tow. p.

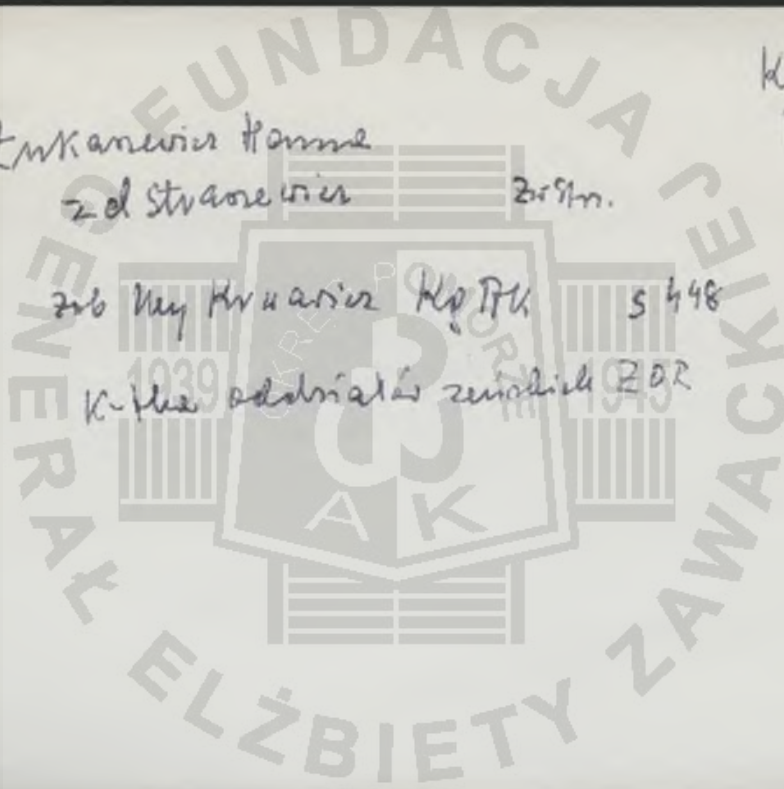
III 1945 agent pras. NKWD wraz z synem
wym. zmian. do ZSRR zaprosz.

Imkanevics Hanna
z od Stronowicz Zr 91m.

Kp PPK
PZ
V-6

Zob Nay Kruanisz Kp PPK 5 448

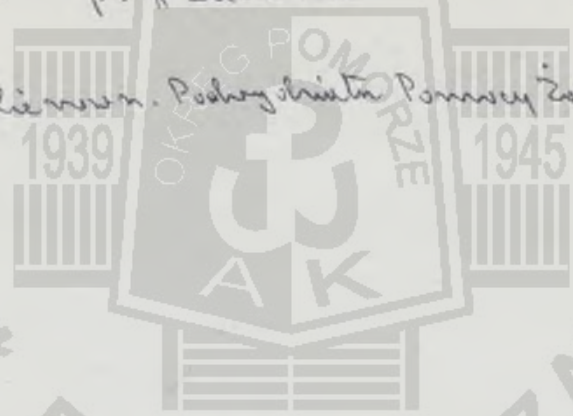
K. Pleh adolniala z emalich ZDR

2

mjr. ŁUKASZEWICZ $\bar{V}-7$ AK
Kierownik Kłosa
p.o. "Industria"

Kierownik Podrój. biurowi Pomocy Żołnierzom

M. Kay-Krawiec: Kobiety w RG AK, s. 8, 13, 18

B. d. 1947

V-8 AK
KG
++
ŁUKASZEWICZOWA Hanna „Ludwika” BIP

(mjr) komendantka Podwyzdziału P2
BIP-u KG AK; w 1945r wróciła do War-
szawy (maneu) została aresztowana przez
NKWD i więziona w obozie w Rembertowie,
odtąd słuch po niej zaginiony

Zob. Śluska Polek na frontach
II woj. św., cz. 3, Toruń 1999, s. 51, 58

J.Lew.

V-g AK

Lukasiewicz Hanna "Indulka" mjr
szef Podwydziału Pomocy Żołnierzom BIP K & AK

K. Komorowski - Polityka i walka
Wyd. 2000 Rytm s. 251

J.N-K

++
 ŁLIKISZEWICZOWIŃ Hanna
 z d. Straszewiczowa (1890-1945)
 ps. „Władysława” „Ludwika” „Bogumiła”
 mjr WP. z-ca Komendanta „Głównego ZOR
 ds Kobiet” Szef Podwydziału „Pomoc
 Żołnierzowi” w BIP KG AK. Powstanie
 Warszawskie. Aresztowana przez NKWD. Wywieziona
 Ślad zaginął. Odznaczona Złoty Krzyż Niepodle-
 głości

Pow AK
 Warszawa
 KG AK
 odd. V

Zob.:
 Sylwetki Kobiet Żołnierzy
 Fundacja „Archiwum i Muzeum Pomorskie
 Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek

DRut

sh. 216, 217, 218, 219

V-10 POW
AK
Pz

Łukasiewiczowa Hanna z d. Straszewicz
"Ludwika" mjr.

czł. POW
współred. pism kobiecych
Kier. Wydr. Wych. Obyw. w Zw. Pracy Obyw. Kobiet
inspektorke pracy Kobiet w Kom. Gł. Zw. Strzeleckiego
w konspiracji od 1939 w ZOR
od 1943 komendantka oddr. kobiecych ZOR ;
szef Podwydziału PZ w BIP KGAK
ment. ptra w trakcie berp. w I. 1945. Zaginęła
K. Moerastki - Zapiski, lwr 1990
s. 256-7, 276

5N-K

i

V-11 AK
BIP
OKR. KRAKÓW

Straszewicz - Lukaszewiczowa Hanna
mjr PS „Ludwika”

Kier. Wydz. Powsz. Wojskowej (BIP) Powstańc
w Krakowie

K. Moczarski : Po Powstańcu. Warszawa 1984 (II-obięg)

J.N-K

ŁUKASZEWICZ Hanna

